

Handläggare
Madelen Lyckedal
Telefon: 08-508 08 516

Till
Kungsholmens stadsdelsnämnd
2019-04-25

Remiss om ökat skydd vid hedersrelaterad brottslighet (SOU 2018:69)

Svar på remiss från kommunstyrelsen (dnr 2019/35)

Förvaltningens förslag till beslut

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande

Ann-Christine Hansson
stadsdelsdirektör

Lena Helmersson Agge
tf avdelningschef

Sammanfattning

Den 9 mars 2017 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att undersöka om det finns behov av åtgärder i syfte att säkerställa ett starkt skydd mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv. Utredningen resulterade i slutbetänkandet Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet, SOU 2018:69. I utredningen presenteras bland annat följande förslag; att införa en straffbestämmelse om barnäktenskap, en särskild straffskärpning för brott med hedersmotiv samt i skyddande syfte införa utreseförbud för barn som riskerar att föras utomlands för att ingå äktenskap eller könsstympas. Förvaltningen är positiv till de förslag som lämnats inom ramen för utredningen.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har begärt stadsdelsnämndens yttrande om Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet, SOU 2018:69. Svarstiden sträcker sig till den 16 april 2019 och nämnden har beviljats anstånd till den 26 april för att Kungsholmens stadsdelsnämnd ska kunna besluta om svaret. Övriga remissinstanser är stadsdelsnämnderna Bromma och Hägersten-Liljeholmen, socialnämnden och stadsledningskontoret.

Ärendet

Den 9 mars 2017 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att undersöka om det finns behov av åtgärder i syfte att säkerställa ett starkt skydd mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv. Den 29 juni 2017 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv för utredningen. Av dessa följer att utredaren även har i uppdrag att bl.a. analysera och ta ställning till möjligheterna att införa mer effektiva verktyg för att förebygga och förhindra att personer med anknytning till Sverige tvingas ingå äktenskap eller könsstympas utomlands. Utredningen resulterade i slutbetänkandet Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet, SOU 2018:69.

Utredningens bedömningar och förslag

Utredarna beskriver att begreppet hedersrelaterat våld och förtryck numera är tydligt etablerat och kan generellt beskrivas som kopplat till så kallade hedersnormer, vilka bygger på starka patriarkala och heteronormativa föreställningar. Kännetecknande är att individens intresse anses vara underordnat familjens, att individens handlingar anses påverka hela familjens anseende och att individens sexualitet är hela familjens angelägenhet. Till normerna hör bland annat uppfattningen att familjens eller släktens rykte och anseende är avhängigt kvinnliga familjemedlemmars kyskhet och oskuld samt deras faktiska och påstådda beteende i förhållande till dessa ideal. Tvångsäktenskap, barnäktenskap och könsstympning är olika uttryck för det hedersrelaterade våldet och förtrycket. Nedan presenteras utredningens förslag.

En straffbestämmelse om barnäktenskap bör införas

Utredningen beskriver att riskerna med barnäktenskap och så kallade äktenskapsliknande förbindelser är många och väl kända. Trots denna syn på äktenskap som ingås med barn finns det inte någon särskild straffbestämmelse gällande fall där någon gifter sig med ett barn, eller medverkar till att ett barn blir gift. Barnäktenskap handlar oftast om att föräldrar eller släktingar tvingar tonåringar att gifta sig eller utsätter dem för påtryckningar att göra det. Barnäktenskap utgör därför i hög utsträckning tvångsäktenskap, vilket innebär att straffbuden om äktenskapstvång (4 kap. 4 c § brottsbalken) och vilseledande till tvångsäktenskapsresa (4 kap. 4 d § brottsbalken) i de allra flesta fall är tillämpliga också på barnäktenskap. Utredarna beskriver att det dock finns flera omständigheter som kan motivera införandet av ett särskilt barnäktenskapsbrott. Det handlar främst om de bevissvårigheter som visat sig föreligga i ärenden om äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa med barn som brottsoffer. Det är inte ovanligt att det förekommer påtryckningar som inte är straffbara. Exempelvis att föräldrar förklarar att familjen kommer att bli utskämd om barnet inte gifter sig med den familjen har utsett.

Utredningens bedömning är att en kriminalisering av barnäktenskap är ett tydligt besked från lagstiftarens sida om att barnäktenskap inte tolereras. En straffbestämmelse kan verka avhållande för den som överväger att medverka till ett barnäktenskap. Den kan även stärka familjer som behöver hjälp med att stå emot påtryckningar från andra om att gifta bort en underårig familjemedlem. Och inte minst kan en straffbestämmelse stärka barn som inte vill gifta sig och ge dem verktyg för att motsätta sig äktenskapet.

Ansvar för barnäktenskapsbrott bör träffa den som ”tvingar”, ”förmår” eller ”tillåter” barnet att ingå äktenskap. Straffet för brottet ska vara fängelse i högst fyra år.

En särskild straffskärpning för brott med hedersmotiv för införas

Bestämmelserna om straffmätning finns i 29 kap. brottsbalken. Utredningen beskriver att det redan i den nuvarande lagstiftningen medger att förekomsten av ett visst motiv kan få genomslag vid bedömningen av ett brott. De avsikter eller motiv som den tilltalade haft ska beaktas vid bedömningen av straffvärdet enligt 29 kap. 1 § andra stycket första meningen brottsbalken. Även i dagsläget finns det alltså möjlighet att beakta hedersmotiv vid straffvärdebedömningen eftersom motivet till ett brott i sig är en faktor som uttryckligen ska beaktas.

Utredarna redogör för att hedersrelaterat våld och förtryck är ett samhällsproblem och det bör vara en prioriterad uppgift att bekämpa brottslighet som har hedersmotiv. Mot denna bakgrund anser utredarna att det är önskvärt att allvaret hos den brottslighet som sker i hederns namn regelmässigt och tydligt återspeglas i dess straffvärde. Brottsoffren, som främst är unga kvinnor och flickor, kan på grund av brottslighetens kollektiva karaktär ofta drabbas hårdare än vad som annars är fallet. Även mot denna bakgrund är det angeläget att det finns utrymme att åsätta brott med hedersmotiv ett högre straffvärde än annan motsvarande brottslighet som inte är hedersrelaterad, vilket en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv kan bidra till att säkerställa. En sådan ny straffskärpningsgrund kan också ses som ett led i att tydliggöra brottsoffrens särskilt stora utsatthet och att stärka rättighetsskyddet för de som drabbas.

Utredarna beskriver att en ny särskild straffskärpningsgrund gällande hedersmotiv kan bidra till att hedersmotiv uppmärksammas i större utsträckning av polis, åklagare och domstolar – exempelvis genom att bevisning om motivet säkras under förundersökningar och att strängare påföljder döms ut i domstol. Införandet av en särskild straffskärpningsgrund för brott med hedersmotiv markerar även det allmännas ståndpunkt att sådan

brottslighet aldrig kan accepteras och bör kunna påverka den syn som såväl samhället i stort som vissa grupper har på brottslighet med hedersmotiv.

Mot denna bakgrund föreslår utredarna att det i 29 kap. 2 § brottsbalken införs en ny punkt 9 som innebär att det vid bedömningen av straffvärdet som en försvårande omständighet särskilt ska beaktas om ett motiv för brottet varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder.

I skyddande syfte införa ett utreseförbud för barn som riskerar att föras utomlands för att ingå äktenskap eller könsstympas

I betänkandet beskrivs att det trots att både tvångsäktenskap och könsstympning är kriminaliserat förekommer det att barn med anknytning till Sverige tvingas att gifta sig eller utsätts för könsstympning utomlands. I dagsläget framstår möjligheterna att ingripa med förebyggande åtgärder som begränsade. Reglerna i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), de straffprocessuella tvångsmedlen (såsom reseförbud enligt 25 kap. rättegångsbalken) samt möjligheten att meddela kontaktförbud medför visserligen att tvångsåtgärder i vissa fall kan tillgripas. Trots dessa regler förekommer det att barn förs utomlands för att utsättas för tvångsäktenskap eller könsstympning. Detta kan bland annat bero på att inga av de nämnda regelverken är särskilt utformade för att avvärja att någon förs ut ur Sverige i sådana syften. Med undantag för LVU riktar de sig inte heller mot den skyddsbehövande utan mot misstänkta eller möjliga förövare. Inte heller regelverket för pass och andra resehandlingar innehåller några bestämmelser till skydd för enskilda i dessa situationer.

Mot denna bakgrund beskriver utredarna att det är angeläget att vidta åtgärder för att kunna förhindra att barn förs utomlands för att tvingas att ingå äktenskap eller könsstympas. Utredningen föreslår därför att ett utreseförbud som avser dessa fall införs i LVU. Förslaget utgår i huvudsak från lagens befintliga ordning, vilket bland annat innebär att ett utreseförbud som huvudregel ska meddelas av förvaltningsdomstol men i brådskande fall även kan meddelas tillfälligt av socialnämnden. För att vara effektivt bör utreseförbudet vara straffsanktionerat och medföra inskränkningar av möjligheten att erhålla och inneha pass.

Utredningen föreslår vidare dels att den som för ut ett barn ur Sverige i strid med ett utreseförbud, eller främjar att ett barn reser utomlands i strid med ett sådant förbud, döms till böter eller fängelse i högst ett år, dels att passhinder och skäl för passåterkallelse ska uppstå för ett barn som har meddelats ett reseförbud. De föreslagna ändringarna av passlagen (1978:302)

medför även att pass ska kunna omhändertaras och spärras i dessa situationer.

Myndigheternas samverkan, arbetsmetoder och ansvarsområden

Utredarna beskriver att lagstiftningen utgör en viktig del i arbetet med att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer. Men problematiken kräver också andra åtgärder. Att identifiera och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck är ett arbete för många samhällsaktörer och inte bara de brottsbekämpande myndigheterna.

Utredarna ser bland annat ett behov av en förbättrad samverkan mellan olika myndigheter så som polismyndigheten, åklagarmyndigheten, skolan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten som alla är viktiga aktörer när det gäller att fånga upp att någon riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.

Utredaren beskriver att det finns ett behov av en övergripande permanent resurs- eller kompetensfunktion med uppgift att på olika sätt främja arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck genom konkret stöd till berörda myndigheter, kommuner och landsting.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom socialtjänstavdelningen. Ärendet är behandlat i pensionärsrådet 2019-04-23, i rådet för funktionshinderfrågor 2019-04-18 samt i förvaltningsgruppen 2019-04-18. Synpunkter framgår av protokollen.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen är positiv till de åtgärder som föreslås i utredningen.

Utredningen berör främst förvaltningens socialtjänst gällande förslag om tillägg i reglerna i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) avseende utreseförbud med möjlighet till att kunna förhindra att barn förs utomlands för att tvingas ingå äktenskap eller könsstympas. Ändringen skulle innebära nya arbetsuppgifter för socialsekreterarna i form av att handlägga utredningar och ansökningar om utreseförbud. Det skulle ställa högre krav på kunskap om heder och hedersrelaterade brott inom socialtjänsten.

I dagsläget finns Origo, Origo är ett resurscentrum mot hedersrelaterat förtryck och våld. Centret är ett samarbete mellan kommunerna i Stockholms län, Polismyndigheten i Stockholms län

och Region Stockholm. Det finns möjlighet för enskilda och för yrkesverksamma att vända sig till Origo för vägledning.

I dagsläget har Kungsholmens stadsdelsförvaltning haft kontakt med få personer som upplevt eller upplever hedersrelaterat våld och förtryck. Origo har konsulterats vid alla ärenden som uppmärksammas. Arbetet fortgår med att bli bättre på att ställa frågor om och uppmärksamma våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck.

Förvaltningen har inget att erinra mot utredningen och välkomnar förslagen till åtgärder.

Jämställdhetsanalys

Ett tydligt jämställdhetsperspektiv framkommer i utredningen. Precis som beskrivs i utredningen gör sig gällande att brott med hedersmotiv oftast drabbar unga kvinnor. Förslagen till åtgärder främjar både kvinnor och mäns möjligheter till att leva ett självständigt liv.

Bilagor

Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet, SOU 2018:69